

Інна ПЕТРИЧКО,
вчитель початкових класів I категорії
Криворізької загальноосвітньої школи I–III ст. № 120

Розвиток каліграфічних навичок шляхом використання різноманітних художніх технік

Педагогам початкової школи добре відомо, що важливе місце в системі роботи над розвитком мовленнєвої діяльності учнів належить урокам розвитку усного і писемного зв'язного мовлення. В 1 класі на початку процесу навчання виникає багато труднощів, особливо на уроках письма. Навчання письма – дуже складний процес, результативність якого значною мірою залежить від рівня розвитку мислення дитини, її пам'яті, зорового й орієнтаційно-просторового сприйняття.

У чому трудність початкового періоду навчання письма? У дітей, що приходять до школи, слабко розвинені дрібні м'язи руки, не закінчене окостеніння кісток зап'ястя і фаланг пальців, тому їм важко перший час виконувати навіть нескладні письмові вправи. Тим часом процес письма не може бути здійснений без участі зорових і рухових аналізаторів, без певного рівня розвитку дрібної мускулатури і координації руху. Усе це створює складнощі в оволодінні графічними та каліграфічними навичками письма [5, с. 31].

К.Д.Ушинський підкреслював, що в період навчання грамоти на уроках читання й письма має панувати бадьора, оптимістична атмосфера, яка б виключала пригнічення дитини, приниження її особистості. Це особливо стосується тих дітей, які з певних причин на перших етапах відстають від своїх ровесників в оволодінні навичками читання

й письма. Вчитель повинен пам'ятати, що в переважній більшості випадків дитина не може оволодіти складовим читанням або правильним написанням букви, складу чи слова не через лінощі, а через певні об'єктивні причини. І завдання вчителя – виявити цю причину, по можливості усунути її й підвести дитину до посильного успіху [6, с. 79].

Оволодіння навичками читання та, насамперед, письма повинно стати для дітей якомога природнішим процесом. З практики роботи нам відомо, що одним з головних помічників вчителя у розвитку дрібної мускулатури і координації рухів руки є предмети естетичного циклу – образотворче мистецтво та трудове навчання, а також проведення інтегрованих уроків. Основне спрямування роботи на уроках трудового навчання передбачає розширення сенсорного досвіду дітей, розвиток моторики рук, координацію рухів, формування пізнавальних процесів (сприймання, уваги, пам'яті, мислення та ін.), формування початкових прийомів роботи з ручними інструментами тощо [4, с. 13].

Уроки образотворчого мистецтва також відіграють особливу роль. Художня діяльність супроводжує всю життєдіяльність дитини. Дитина не так створює малюнок, як передає свій стан. Її художня діяльність передбачає творче співробітництво, довірливість стосунків між учителем і учнем. Тому сама атмосфера і цілі художніх занять передбачають

окремі ігрові форми спілкування. А урізноманітнення форм, методів та художніх технік, що використовуються під час розгляду теми уроку, сприяють не лише позитивному емоційному стану учнів, створюють ситуації успіху, а ще розвивають моторику рук, координацію рухів та розвитку художніх смаків, формують естетичний світогляд учнів [4, с. 15].

Корекційна робота над усуненням графічних недоліків, викликаних незрілістю просторового сприймання, не повинна обмежуватись уроками письма. Вона продовжується на математиці під час вивчення тем: "Розміщення предметів у просторі" (зверху, знизу, між, зліва, справа, поза, усередині); "порівняння предметів за розмірами" (довший, коротший, такої ж довжини; вищий, нижчий; широкий, вузький) та ін., на заняттях ознайомлення з навколишнім світом під час вивчення тем "Наша школа", "Дорога від дому до школи", на уроках образотворчого мистецтва – під час вивчення тем "Розвиток спостережливості і зорової пам'яті", "Розвиток спритності і гнучкості руки" (вибирати формат і положення аркуша паперу залежно від форми і розмірів предметів, які зображуються; заповнювати площину аркуша паперу, враховуючи розміщення предметів у просторі; порівнювати, зіставляти і визначати спільні і відмінні особливості предметів і явищ) тощо [2, с. 15].

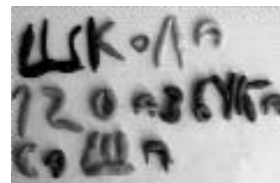
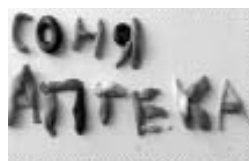
Труднощі у засвоєнні письма пов'язані з недосконалою координацією рухів, недостатнім розвитком дрібних м'язів, кисті, незавершеним окостенінням кисті, незрілістю кінестетичного контролю точних рухів. Як наслідок – лінії під час письма "тремтять", на місцях овалів та напівовалів – ламані, викривлені, занадто великі, виходять за межі рядка. Саме ці тимчасові труднощі ми вважаємо головними у затримці розвитку навичок письма і такими, що добре піддаються корекції при систематичному на них тиску.

"Пальчики, працюйте!" – це авторські методичні поради, знахідки та рекомендації з використання різноманітних художніх технік, прийомів та видів роботи на уроках естетичного циклу (образотворчого мистецтва та праці) та комбінованих уроків.

Для кращого ознайомлення з буквою в нагоді стане такий вид роботи на уроках праці: Потоваришуй із буквою, зліпи їй веселу подругу. Урок розпочинаю з бесіди та прохання уважно розглянути букву, та з'ясування, що та літера, яку ми бачимо у підручнику, прописах чорного (синього, червоного) кольору – вона сумна, бо в неї немає подруги, тож давайте їй допоможемо.

Візьміть шматочки пластиліну різних кольорів, з'єднайте їх і розкачайте у єдину "ковбаску", а тепер спробуйте відтворити форму нашої букви. Це може бути як писана літера, так і друкована. Таким чином

можна зліпити весь алфавіт. Цей вид роботи може бути рекомендований батькам для роботи вдома з дітьми, у яких спостерігається певні труднощі у формуванні навичок письма. Також у такій формі можна виконати шрифтову композицію: зліпити та викласти певні слова: школа, родина, сім'я, своє ім'я та ін. На перший погляд, цей вид роботи не принесе дієвих результатів – швидко навчити правильно, каліграфічно писати букву, але він дає змогу зрушити бар'єр страху перед вивченням, написанням нової літери.

Також, у нагоді стане такий т. зв. рвана аплікація. Пропоную наступні композиції: "Вітрильник", "Квіти для мами", "Млин". Аплікація може бути як повністю з рваних елементів, так і частково. Діти добре відчують матеріал, з яким працюють. Цей вид декоративної роботи близький дітям, адже вони мають певний досвід з дитсадка, як працювати з папером.

На уроках образотворчого мистецтва використовую техніку малювання по зім'ятому паперу. Спочатку на аркуші виконується предметний малюнок олівцем. Так, при знайомстві з літерою **Я**: малюємо олівцем яблуко. Потім мнемо, "комкаємо" папір. Звертаю увагу дітей, що в цей час працюють наші пальчики, які ми тренуємо перед письмом. А потім розфарбовуємо малюнок. Робота виходить фактурна, незвична та цікава.

Для урізноманітнення видів роботи у нагоді стануть традиції народного декоративно-ужиткового мистецтва. Використовую у своїй роботі техніку витинанки та орігамі. Демонструю дітям різні зразки, ознайомлюю з історією появи та розвитку цієї техніки, легендами та сучасною стилізацією цієї техніки.

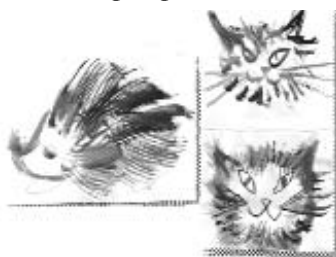
Такий вид паперопластики, як орігамі, можливо використати безпосередньо на уроці письма. Складання фігур тварин. Дітям пропонується заготовка, яку вони доопрацьовують, виконують завершальні перегини паперу та домальовують тваринці очі, ніс, вуса.

Графічна техніка — це одна з найперших, з якою знайомляться діти та частіше всього ними застосовується. Використовую наступні види роботи: допоміжні вправи перед письмом — малювання хвилястих ліній, спіралей, "спагеті" та ін. Робота може виконуватися кольоровими ручками, фломастерами, олівцями. Самостійна орнаментальна композиція "Коник-чарівник" з використанням вивчених ліній та нескладних квіткових бордюрів.

У живописній техніці пропоную такий вид роботи, як **малювання зубною щіткою**. Діти завжди дивуються, як звичайний на перший погляд предмет може бути використаний у незвичайних обставинах. Важливо добре підібрати сюжет для зображення. Природно відтворюються у цій техніці котик, ялинка, їжачок.

Для наступної вправи, яку називаю "**Віртуоз**", нам стане в нагоді ще один вид мистецтва — музика. Використовую цю вправу як 3–4-хвилинний відпочинок на уроці письма. Пропоную дітям уявити себе віртуозними-піаністами (обов'язково пояснюю тлумачення цього терміну). Включаю музику. У 1 класі використовую дитячі, жваві пісеньки, а також музику з мультфільмів. В наступних класах це можуть бути твори композиторів М.Лисенка, М.Глинки, П.Чайковського та інші. Прошу уявити дітей, що їхня парта — це старовинне фортепіано. Відкриваємо

кришку й починаємо по черзі натискати пальчиками по віртуальних клавішах.

Також одним з дійових методів розвитку моторики пальців руки є **пальчикова гімнастика**. Важливо, що це один з найперших видів діяльності дитини ще з перших років життя. Систематичні вправи з тренування рухів пальців руки ведуть до стимулюючого впливу на розвиток мовлення. Цей вид роботи бажано проводити по 5–10 хвилин щоденно. З цією метою використовую рухи, ігри з пальчиками під супровід промовляння скоромовок, віршиків.

Поряд з цими іграми можна використовувати **вправи без мовного супроводу**: "Кільце", "Пальчики вітаються", "Оса", "Лялька", "Окуляри", "Зайчик", "Дерева" та інші.

Ці та інші вправи корисно застосовувати не тільки в процесі письма, а й для підготовки руки дитини до письма. На нашу думку, варто зважити на те, що дані прийоми роботи мають використовуватися у системі, що сприятиме покращенню координації рухів молодших школярів, розвитку їх дрібних м'язів, кисті.

Література

1. *Національна доктрина розвитку освіти* [електронний ресурс] / Режим доступу: www.setlab/
2. *Учебные программы для общеобразовательных учебных заведений с обучением на русском языке 1–4 классы*. — К. : Видавничий дім "Освіта", 2012. — 144 с.
3. *Мухина В. С. Возрастная психология: феномен развития, детство, отрочество*. — М. : Академия, 2002. — 456 с.
4. *Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти*. 2013 р. [Електронний ресурс] // Освіта.ua. / Режим доступу: www.mon.gov.ua/.
5. *Прищеп О. Підготовка до навчання письма* // Початкова школа. — 2001. — № 4. — С. 45–47.
6. *Прищеп О. Труднощі у засвоєнні графічних навичок письма шестилітніми першокласниками та шляхи їх подолання* // Початкова школа. — 2000. — № 7. — С. 11–13.